

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.4 ขอบเขตการวิจัย	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	11
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	13
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ	13
2.2 แนวคิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	20
2.3 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร	26
2.4 การประเมินผลการฝึกอบรม	34
2.5 แนวคิดการสอนตามหลักพุทธลีลาการสอน	43
2.6 แนวคิดการมีส่วนร่วม	47
2.7 แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	48
2.8 บริบทท้องถิ่น	58
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	61

หัวข้อเรื่อง	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	65
3.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	65
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย	65
3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	66
3.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน	66
บทที่ 4 ผลการวิจัย	75
4.1 ผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของยุวชนต้นแบบ ...	75
4.2 ผลการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของยุวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวงบ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น	77
4.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนายุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา พืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้าน โนนตุ่นตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น	82
บทที่ 5 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	87
5.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	87
บทที่ 6 ประเมินผลนวัตกรรม	105
6.1 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ยุวชนต้นแบบ ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 ด้านความเก่ง	105
6.2 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ยุวชนต้นแบบ ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ด้านความดี	115
6.3 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ยุวชนต้นแบบ ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 ด้านความมีจิตอาสา	116

หัวข้อเรื่อง	หน้า
6.4 ผลการประเมินจากการสังเกตและตั้งเคราะห์ถ้อยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน	121
6.5 ผลจากการสังเกตและตั้งเคราะห์ถ้อยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน	122
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	125
7.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	125
7.2 การดำเนินการวิจัย	125
7.3 สรุปผลการวิจัย	126
7.4 อภิปรายผล	130
7.5 ข้อเสนอแนะ	136
บรรณานุกรม	139
ภาคผนวก	147
ภาคผนวก ก เครื่องมือวัดผลหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอยะขอม จังหวัดขอนแก่น	149
ภาคผนวก ข แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของหลักสูตร	167
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม	171
ประวัติผู้วิจัย	211

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ข้อมูลจำนวนประชากร	58
2.2	แนวโน้มโครงสร้างประชากรไทย	12
2.3	การแปลค่าของดัชนีมวลกายสำหรับผู้สูงอายุไทย	16
3.1	แผนการดำเนินการวิจัย	73
4.1	ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ	75
5.1	แผนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร.....	91
5.2	ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง	99
5.3	ผลการประเมินประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ	100
6.1	รายชื่อผู้สมัครใจเข้าอบรมหลักสูตรพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	105
6.2	ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร	106
6.3	ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร	108
6.4	ผลการเรียนรู้ เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร	109
6.5	ผลการเรียนรู้ เรื่อง วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร	110
6.6	ผลการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้	111
6.7	ผลการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ	113
6.8	ผลการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	114
6.9	ผลการประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความดี	115
6.10	ผลการประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ด้านความมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น	117
6.11	รายชื่อผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	118
6.12	ผลการค้นหาสมุนไพรในท้องถิ่นชุมชนของเยาวชนต้นแบบฯ	119

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
2.1	แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์	29
2.2	แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของทาบา	31
2.3	แบบการจำลองการพัฒนาหลักสูตรของเชเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวีส	33
3.1	กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1	68
3.2	กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2	70
3.3	กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3	72
5.1	การตรวจหาปริมาณน้ำตาลในเลือดและดัชนีมวลกายของกลุ่มเป้าหมาย ก่อนและหลังการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสมองเสื่อมตามหลักเบญจสุข	102
ค.1	อาคารศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรม	173
ค.2	ปรับปรุงอาคารจอตฤติให้เป็นอาคารเรียนรู้	173
ค.3	อาคารศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรม และห้องน้ำ	174
ค.4	ปรับปรุงปลุกสมุนไพรมท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้	174
ค.5	ปรับภูมิทัศน์พร้อมปลูกสวนสมุนไพรม	175
ค.6	พืชสมุนไพรมท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรม (ชุมเห็ดเทศ)	175
ค.7	พืชสมุนไพรมท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรม (พวงพี)	176
ค.8	พืชสมุนไพรมท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรม (ผักข้าว)	176
ค.9	สมุนไพรมท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรม (ย่านาง)	177
ค.10	พืชสมุนไพรมท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรม (ทองพันชั่ง)	177
ค.11	พืชสมุนไพรมท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรม (บัวบก)	178
ค.12	ผู้วิจัยแจ้งแนวทางดำเนินงานวิจัย วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่มสรุปผล จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบฯแยกเป็นประเด็นเพื่อให้ผู้ร่วมประชุม กลุ่มรับทราบ	179

ภาพที่	หน้า
ค.13	ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มร่วมกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสม กับท้องถิ่นและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน 179
ค.14	สรุปผลการประชุมกลุ่มตัวแทน สามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของเยาวชนต้นแบบฯ และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ โดยการพัฒนา หลักสูตร การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร 180
ค.15	ที่ปรึกษางานวิจัยลงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้สืวนวลสมุนไพร เพื่อแนะนำการทำวิจัย 180
ค.16	ที่ปรึกษางานวิจัยลงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้สืวนวลสมุนไพร เพื่อแนะนำแนวทางทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ 181
ค.17	ประชุมกลุ่มวิชาการครั้งที่ 1 เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมฯ 181
ค.18	ประชุมกลุ่มวิชาการครั้งที่ 2 เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมฯ ในประเด็นเพิ่มเติม 182
ค.19	ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฯ 182
ค.20	กิจกรรมเรียนรู้ความหมายของสมุนไพรและพืชสมุนไพร พืชสมุนไพรกับการดำรงชีพประวัติความเป็นมาของพืชสมุนไพรไทย 183
ค.21	กิจกรรมให้ผู้เรียนเก็บสมุนไพรจากสวนแล้วบอกส่วนต่าง ๆ ของต้นพืชสมุนไพร 184
ค.22	กิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกการตรวจวัดโดยการปฏิบัติจริง 184
ค.23	ผู้เรียนเก็บสมุนไพรจากสวนแล้วติดลงในใบงานพร้อมบอกคุณลักษณะของ พืชสมุนไพรว่ามีชื่อ รูป สี กลิ่น รส อย่างไร 185
ค.24	วิทยากรบรรยายเรื่องการใช้สมุนไพรต้องใช้ให้ถูกต้นถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรคและเรื่องประโยชน์ของพืชสมุนไพร 186
ค.25	การทำยาต้ม โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 187
ค.26	การทำยาชง โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 187
ค.27	การผสมน้ำผึ้งลงในผงสมุนไพรเพื่อเตรียมทำยาลูกกลอน 188
ค.28	การปั้นยาโดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 188

ภาพที่	หน้า
ค.29	การบดใบพืชสมุนไพรคั้นน้ำ พอกบริเวณที่เป็นแผลหรือเป็นกากเคลื่อน โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 189
ค.30	กิจกรรมเก็บผักท้องถิ่นจากสวน 189
ค.31	กิจกรรมคิดเมนูพาสต้าหรืออาหารท้องถิ่น บอกส่วนผสม ของผักที่เป็นเครื่องปรุงในอาหารและผักที่เป็นเครื่องเคียง พร้อมบอกสรรพคุณของผักแต่ละชนิด 190
ค.32	กิจกรรมเลือกเมนูพาสต้าหรืออาหารท้องถิ่น เก็บผักจากสวนเพื่อประกอบอาหาร 190
ค.33	กิจกรรมเลือกเมนูพาสต้าหรืออาหารท้องถิ่น เก็บผักจากสวนเพื่อประกอบอาหาร 191
ค.34	เรียนรู้ส่วนต่าง ๆ ของผักที่จะนำมาประกอบอาหาร 191
ค.35	กิจกรรมทำอาหารอิตาลีที่มีส่วนประกอบของผักท้องถิ่น 192
ค.36	กิจกรรมการนำผักสมุนไพร พักข้าว ดอกอัญชันม่วงมาใช้ในการหุงข้าว 192
ค.37	อาหารอิตาลีและสรรพคุณทางยาป้องกันและรักษาโรค 193
ค.38	กิจกรรมเดินดูสวนสมุนไพร 193
ค.39	การสืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากเว็บไซต์ 194
ค.40	การสืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากหนังสือ 194
ค.41	กิจกรรมการเก็บพืชสมุนไพรจากสวนมาติดลงในใบงานพร้อม สืบค้นข้อมูลสรรพคุณสมุนไพรจากเว็บไซต์และหนังสือ 195
ค.42	กิจกรรมเก็บพืชสมุนไพรจากสวน 195
ค.43	กิจกรรมการเก็บพืชสมุนไพรพร้อมเขียนชื่อ 196
ค.44	กิจกรรมแยกตามกลุ่มอาการอาหารของโรค 196
ค.45	สมุนไพรตามกลุ่มอาการของโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น 197
ค.46	สูตรยาโบราณของคุณตาเคน ภูเอื้องแก้ว 198
ค.47	คุณตาลาน หมอเป่ารักษาโรค 199
ค.48	กิจกรรมใบงานให้เยาวชนได้คิดค้นงานร่วมกัน 200
ค.49	ผลงานความคิดสร้างสรรค์ 200

ภาพที่	หน้า
ค.50	ผลงานความคิดต่อยอดความรู้ โดยได้รับคำปรึกษาจากผู้สอนผู้เรียนค้นพบ การทำผลิตภัณฑ์จากต้นส่่งฟ้า (ภาษาท้องถิ่นอีสานต้นสะมัด) 201
ค.51	นำรากและลำต้นของต้นส่่งฟ้ามาล้างให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากแดดให้แห้งสนิท 3 แดดนำมาบดผง 201
ค.52	บรรจุลงซองชา เป็นผลิตภัณฑ์ชาส่่งฟ้า โดยกลุ่มยุวชนส่่งฟ้า 202
ค.53	กิจกรรมการเก็บใบหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน 202
ค.54	กิจกรรมการหั่นใบหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน 203
ค.55	กิจกรรมการตากใบหม่อนที่หั่นแล้วเพื่อทำชาใบหม่อน 203
ค.56	กิจกรรมนำใบหม่อนที่ตากแห้ง 3 แดด มาบรรจุของ การชั่งน้ำหนักเพื่อให้ได้ขนาดที่เท่ากัน 204
ค.57	กิจกรรมการเรียนรู้การบรรจุภัณฑ์ที่สะอาด คุณี เพื่อจำหน่าย 204
ค.58	เรียนรู้ส่วนผสมของยาหม่อง วิธีการทำ 205
ค.59	การนำส่วนผสมที่ผสมแล้วมาตั้งไฟ 205
ค.60	การบรรจุยาหม่องที่เย็นแล้วลงขวด 206
ค.61	ผลิตภัณฑ์ยาหม่องชนิดน้ำและชนิดครีม 206
ค.62	กิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยเมล็ด 207
ค.63	กิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยหัว 207
ค.64	กิจกรรมการเรียนรู้การตอนกิ่ง 208
ค.65	กิจกรรมการดูแลสมุนไพรร 208
ค.66	การนำเสนอข้อมูลสมุนไพรรแบบกลุ่ม 209
ค.67	การนำเสนอผลงานผลิตภัณฑ์สมุนไพรร 209
ค.68	การประเมินผลยุวชนต้นแบบฯ ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเก่ง ความดี จากใบงานการปฏิบัติกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ผลงาน 210